

existeix. Existeix un món ple d'imperfecions d'obstacles i d'injustícies... Pense en la fam, el racisme, les guerres. Jo pense que els podem introduir a aquest món a través de la literatura i la imatge evocant la solida-

ritat, l'acceptació de les diferències, la convivència, els valors humans que ens fan ser cada dia més grans i també la bellesa de la vida, l'amor, l'amistat...". Reconeix Montse Gisbert que, a diferència d'altres escriptors i

il·lustradors, aquests temes més a flor de pell gairebé no apareixen en les seues obres. "No he abordat mai temes delicats, sinó d'una manera lleugera, com la mort, la separació, la malaltia... Admire aquells autors-illustradors que ho han fet i que en parlen, amb el text i la imatge, als nens amb un llenguatge poètic i emotiu...". I acaba amb la fórmula que significa il·lustrar per a ella: "Il·lustrar per a mi vol dir vol, catarsi, somni, festa, màgia...". Quasi com el sabor d'un bon plat d'arròs amb col i fesols com el que prepara sa mare.

NOTES DE CAMBRA

Memòria i futur

M. BAIXAULI

La humanitat és més important que l'arquitectura, més que l'art, i molt més que la tecnologia". Ho diu l'arquitecte xinès Wang Shu, recent guanyador del premi Pritzker, el Nobel —com se sol dir— de l'arquitectura. Té quaranta-vuit anys, era escassament conegut, alié al circuit de les *star system*, i fins ara només ha treballat dins la Xina, principalment a la seua ciutat natal, Hangzhou, a 170 quilòmetres de Xangai. Wang Shu ha crescut en una ciutat on, a causa del veloç creixement econòmic i un urbanisme orb, en trenta anys s'ha destruït el 90% de l'arquitectura tradicional. "Fa cent anys", diu Shu, "el ritme de vida xinès era més lent que en la cultura occidental. En cent anys, ens hem convertit en els més ràpids. No tenim temps per a reflexionar". Això deu ser cert per a una majoria de xinesos, no per a ell, que des del seu Amateur Architecture Studio, que fundà i comparteix amb Lu Wenyu, la seua dona, fa una obra respectuosa amb el medi ambient i de gran profunditat filosòfica, on conviuen harmònicament tradició i modernitat. Fa gràcia que un s'autodenomine *amateur* en una disciplina on hi ha tant de professional amb l'ego inflammat. Wang Shu dóna molta importància a l'aspecte artesà dels edificis, i no ho fa

com un posat: abans de fundar el seu estudi, dedicà una dècada a treballar colze a colze amb diversos artesans per adquirir expe-

riència en el món de la construcció, i aquesta filosofia l'aplica, avui mateix, als seus alumnes, a qui obliga a fer un taller de fusteria. Als edificis inclou, sempre que pot, materials reciclats de la zona. Si en mireu de prop la textura hi trobareu, junt a les rajoles noves, rajoles i teules antigues, d'edificis tradicionals enderrocats. No es tracta d'una frivolitat intel·lectual, l'impacte estètic és innegable. "Avui no es cuiden els materials", diu Shu. "Només interessa fer nous edificis, només volen coses noves. Els materials contenen l'experiència i la memòria de les persones". La seua obra té una qualitat terrosa, industrial, amb formes angulars poc ortodoxes. S'ha d'ancorar, l'arquitectura, en la tradició, o només ha de mirar endavant? Wang Shu transcendeix aquest debat produint edificis intemporals, profundament arrelats en el seu context i, alhora, universals. Wang Shu és l'antítesi del glamur, un home que concep edificis per al ciutadà, i no contra ell o a costa d'ell. L'antítesi de l'arquitectura que promouen els nostres governants, aquelles excentricitats mancades d'experiència i de memòria que ignoren el context, que es multipliquen com franquícies arreu del món i que un reconeix a simple vista com es reconeix un McDonalds. L'antítesi, també, de la imatge de Xina que transmeten les botigues de foteses que omplinen les nostres ciutats. Fa goig que, al cor d'aquell immens i potent país, hi haja creadors com Wang Shu, i que la fundació que dóna el premi Pritzker haja apostat per ell.

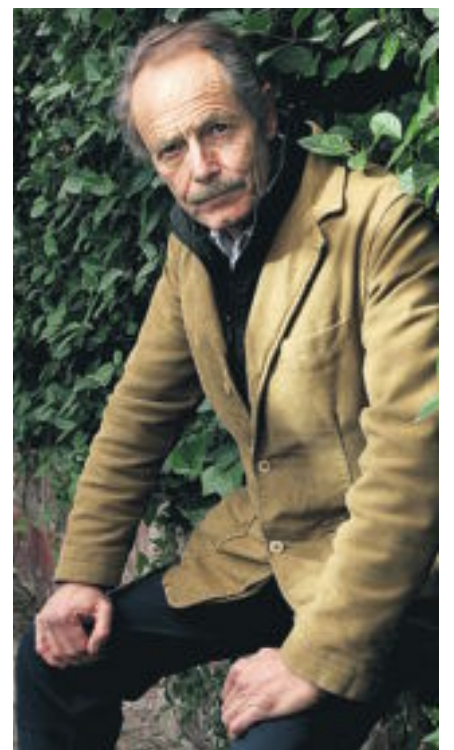
A MANERA DE TASCÓ

Aquell trosset d'estiu

Vicent Alonso

La prosa d'Erri De Luca, de la qual Bromera ens n'ha donat recentment dues mostres (*El dia abans de la felicitat*, 2011; *Els peixos no tanquen els ulls*, 2012) es mou en aquell territori on es fa difícil establir fronteres entre els gèneres. Tothom, en parlar d'aquest escriptor napolità, ho assenyala: la poesia apareix ací i allà, en una descripció farcida d'imatges resplendents, en una expressió que sembla pensada per seguir o precedir altres versos, en un símbol o en una parella d'adjectius emprats en el moment just i sense despesa retòrica inútil. Però tot plegat no és tant una qüestió de gèneres com de concepció de la literatura, és a dir, de posició estètica. La precisió no és supèrflua perquè, si ho mirem prim, el que defineix la prosa de De Luca no és la seua adscripció a formes més o menys estereotipades, sinó l'aposta per una manera de fer que, a la vora de les classificacions genèriques, afecta tota la seua literatura. Hi ha, és clar, les històries, però el lector ha de resseguir-les amb atenció perquè no el sotmeten a la linealitat estricta o a un didacticisme hiperbòlic, sempre avorrits i més aviat plans. El recurs al fragment, que es tradueix fins i tot en la mateixa disposició del text sobre el paper, és quasi una exigència: obre la porta al desmembrament del tot i a la disposició de les peces resultants a voluntat del narrador, és a dir, d'un autor entossudat a regirar la memòria personal i, en el cas del dos llibres que hem esmentat, de la seua infantesa en el Nàpols de la dècada dels cinquanta. L'obstinació, a més, no estalvia recursos perquè un hi troba insistències significatives que, de vegades, són veritables assajos d'interpretació d'algun fet concret relacionat amb la formació d'un infant i, unes altres, precisions successives del mateix fet de traslladar a la literatura records d'infantesa des de l'edat adulta amb fórmules que són veritables compendis de tècnica literària: "Al cap de cinquanta anys, m'acosto a aquella edat d'arxiu de les meues formes successives". Ja s'hi veu, doncs, que el recurs als gèneres és ací una manera més de tocar la flauta. Els comentaristes de l'obra de De Luca poden esmerçar esforços a dirimir l'amplària de l'espai que separa del sentimentalisme més carrincló del tractament de certes emocions i reaccions dels seus personatges o dels mateixos comentaris del narrador. Per què no? La matèria tractada, a pesar d'elements ben nous que s'introdueixen a *Els peixos no tanquen els ulls*, és suscepti-

ble de deixar-se vèncer per perills semblants. Amb tot, si és que volem arribar al moll, convé mirar amb generositat algunes de les reflexions que De Luca deixa estratègicament repartides en els seus textos com ara la que, polemitzant amb Plató, proposa una manera diferent de narrar: "L'escriptor ha de ser més petit que la matèria que explica. S'ha de veure que la història se li escapa per tantes bandes i que ell només en recull una engruna". Les històries de De Luca participen d'aquesta mena de rebel·lió de la matèria narrada davant del poder omnímode del narrador proposat per unes altres concepcions de la literatura. I el lector ho agraeix en la

L'escriptor Erri de Luca. / CRISTÓBAL MANUEL

mesura que multiplica les seues possibilitats de participació, les seues opcions, per recollir també unes altres engrunes de la mateixa història. Al capdavall, les narracions sempre són parcials, incompletes, si més no les que els humans que no desitzen imitar la divinitat són capaços de construir. I si parlàvem de fronteres amb la poesia, com deixar de banda una altra proposta del narrador, que, després de llegir una història d'anglesos a les seves colònies de l'oceà Índic, i de copiar-ne una frase ("Els remordiments no turmenten qui se'n surt de franc"), afirma: "Llegint es troben frases sísmiques"? Portaré de nou l'assumpte al meu territori, perquè aquestes "frases sísmiques", veritables terratrèmols mentals que certs llibres provoquen en la ment dels seus lectors no són patrimoni de cap gènere. Tenen, això sí, una forma específica que combina brevetat, música i concentració significativa. De Luca coneix aquesta fórmula i l'empra amb enginy per ampliar, des de la seua parcialitat, "aquell trosset d'estiu de fa cinquanta anys contemplat a través de la distància".